

**STUDIJOS „LIETUVOS KAIMO PLĖTROS
2007–2013 M. PROGRAMOS PRIEMONIŲ
REZULTATO RODIKLIŲ KIEKYBINIŲ
REIŠMIŲ 2008, 2009, 2010 M.
IDENTIFIKAVIMAS IR
ANALIZĖ“**

ĮVADINĖ ATASKAITA

<u>TURINYS</u>	<u>2</u>
<u>SANTRUMPU SARAŠAS</u>	<u>3</u>
<u>IVADAS</u>	<u>4</u>
<u>1. TYRIMO KONTEKSTAS IR OBJEKTAS</u>	<u>5</u>
<u>2. TYRIMO METODAI IR JŲ TAIKYMAS</u>	<u>6</u>
2.1. Apklauso metodo taikymas.....	7
2.2. Antrinių šaltinių analizės metodo taikymas	9
2.3. Ekonometrinio modeliavimo metodo taikymas	11
<u>3. TYRIMO DARBO PLANAS</u>	<u>17</u>
3.1. Paslaugų suteikimo tvarkaraštis.....	17
<u>1 PRIEDAS</u>	<u>19</u>
<u>2 PRIEDAS</u>	<u>22</u>
<u>3 PRIEDAS</u>	<u>24</u>

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

BPD – Bendrasis programavimo dokumentas;

KPP – Kaimo plėtros programa;

ŽŪM – Žemės ūkio ministerija;

NMA – Nacionalinė mokėjimo agentūra;

ŽŪIKVC – Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras;

BSVS - ES bendra stebėsenos ir vertinimo sistema.

ĮVADAS

Ši ataskaita parengta VŠĮ Viešosios politikos ir vadybos instituto pagal 2009 m. gegužės 27 d. paslaugų teikimo 8D-0106 sutartį su Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, kuria įsipareigojama parengti studiją „Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 m. programos priemonių rezultato rodiklių kiekybinių reikšmių 2008, 2009, 2010 m. identifikavimas ir analizė“. Sutarties tikslas nustatyti Programos priemonių rezultato rodiklių kiekybines reikšmes 2008, 2009, 2010 m., išanalizuoti jų pokytį, pateikti prognozes ir rekomendacijas. Paslaugos bus teikiamos 2009, 2010 ir 2011 m. Per šį laikotarpį bus parengtos įvadinė, dvi tarpinės ir galutinė tyrimo ataskaita.

Per ataskaitinį (įvadinį) laikotarpį atlikti tokie tai darbai: detalizuotas tyrimo metodų taikymas, atlikta antrinių šaltinių taikymo galimybių analizė, parengti pagrindiniai tyrimo instrumentai – apklausų klausimynai. Įvadinės ataskaitos 1 skyriuje aprašomas tyrimo objektas ir kontekstas, 2 skyriuje pateikiami tyrimo metodai ir jų taikymas, 3 skyriuje pateikiamas patikslintas darbo planas, o ataskaitos 1-3 prieduose pateikiamos apklausų anketos.

1. TYRIMO KONTEKSTAS IR OBJEKTAS

Įgyvendinant Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programos (toliau – Programa) priemones realizuojami svarbiausi žemės ūkio politikos tikslai ir uždaviniai. Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programa tęsia ankstesniojo 2004–2006 m. laikotarpio BPD ir KPP priemonėmis pradėtą veiklą, ją išplečia ir pajvairina. Kaip rašoma 2007 m. Programos įgyvendinimo ataskaitoje, Programoje numatyta žymiai daugiau priemonių ir palankių galimybių pasinaudoti parama smulkiesiems bei vidutiniams ūkininkams, kaimo jaunimui. Sukurtos prielaidos kaime vystyti alternatyvius verslus, plėtoti kulinarijos paveldą, kaimo turizmą, įvairias paslaugas ir kt.

Žemės ūkio ministerija (toliau - ŽŪM) kaip Vadovaujančioji institucija, vadovaudamasi Reglamento (EB) Nr. 1698/2005 nuostatomis, ir Stebėsenos komitetas atsako už stebėsenos ir vertinimo sistemą. Ši sistema remiasi ES bendra stebėsenos ir vertinimo sistema (toliau - BSVS). Tęstinė stebėseną ir vertinimą vykdomi daugiausiai ruošiant metų pažangos ataskaitas ir teikiant jas kasmet iki birželio 30 d. Komisijai. Tokioje metų pažangos ataskaitoje pateikiama visa minėto reglamento 82 straipsnyje nurodyta kiekybinė ir kokybinė informacija. Šios ataskaitos stebėsenos lentelėse pateikiama kiekybinė informacija, pagrįsta bendrais pajėgumų ir rezultatų rodikliais. ŽŪM šias užduotis atlieka Kaimo plėtros departamentas. Duomenys kaimo plėtros programos įgyvendinimo stebėsenai kaupiami:

- Nacionalinės mokėjimo agentūros (toliau - NMA) pagal įgyvendinimo taisykles organizuojamose informacinėse sistemose iš paraiškų formų, paramos gavėjų ataskaitų ir klausimynų, paramos gavėjų pranešimų;
- Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro tvarkomuose registruose.

ŽŪM ir NMA atsako už Kaimo plėtros programos kaimo plėtros priemonių kontrolę, kurią sudaro keli etapai – administraciniai patikrinimai ir patikrinimai vietoje. Įgyvendinant Programos priemones, būtina vykdyti stebėseną ir tobulinti Programos įgyvendinimą tose srityse, kur atsilieka nuo planuotų rodiklių. Siekdama užtikrinti sėkmingą stebėsenos sistemos įgyvendinimą, ŽŪM užsako studiją, kurios tikslas nustatyti Programos priemonių rezultato rodiklių kiekybines reikšmes 2008, 2009, 2010 m., išanalizuoti jų pokytį, pateikti prognozes ir rekomendacijas. Studijos rezultatus užsakovas naudos atsiskaitydamas Europos Komisijai už Programos įgyvendinimą. Šią užduotį reikia atlikti vadovaujantis BSVS vadovu (3 priedas – Rodiklių paaiškinimai), patvirtintu 2006 m. rugsėjo mėn. Europos Komisijos žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinio direktorato. Sekančioje įvadinės ataskaitos dalyje pristatome šio tyrimo metodus ir kaip numatome juos taikyti.

2. TYRIMO METODAI IR JŲ TAIKYMAS

Rengiant studiją vadovausimės Bendros stebėsenos ir vertinimo sistemos (toliau – BSVS) vadovu (3 priedas – Rodiklių paaiškinimai), patvirtintu 2006 m. rugsėjo mėn. Europos Komisijos Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinio direktorato. Atliekant numatytas užduotis, derinsime šiuos tyrimo metodus:

- Apklausas;
- Antrinių šaltinių analizę;
- Ekonometrinį modeliavimą.

1 lentelėje pateikiamos studijos užduotys ir taikytini tyrimo metodai pagal Programos kryptį ir rodiklius. Šių tyrimo metodų taikymas ir darbo atlikimo metodika aprašyta tolesniuose įvadinės ataskaitos poskyriuose.

1 lentelė. Studijos užduotis ir tyrimo metodai pagal programos kryptį ir rodiklius

Rodiklis	Programos kryptis	Tyrimo užduotis	Tyrimo metodas
Bendrosios pridėtinės vertės padidėjimas remiamose valdose ir (arba) įmonėse	I kryptis	Pateikti rodiklio apibrėžimą, aprašyti skaičiavimo metodiką, matavimo vieneta, rodiklio skaičiavimui reikalingų duomenų šaltinius; Identifikuoti rodiklio kiekybines reikšmes Programos I krypties priemonių ir ūkio sektorių (žemės ūkio, maisto pramonės, miškų ūkio) lygmenyse 2008, 2009 ir 2010 metais; Įvertinti rodiklio įgyvendinimo eigą, tendencijas, numatyti tikslų pasiekimo prognozes, rekomendacijas.	Apklausa, antrinių šaltinių (projektų įgyvendinimo ataskaitų) analizė
Naujus produktus ir (arba) technologijas sukūrusių ūkių skaičius	I kryptis	Pateikti rodiklio apibrėžimą, aprašyti skaičiavimo metodiką, matavimo vieneta, rodiklio skaičiavimui reikalingų duomenų šaltinius; Identifikuoti rodiklio kiekybines reikšmes Programos I krypties priemonių ir ūkio sektorių (žemės ūkio, maisto pramonės, miškų ūkio) lygmenyse 2008, 2009 ir 2010 metais; Įvertinti rodiklio įgyvendinimo eigą, tendencijas, numatyti tikslų pasiekimo prognozes, rekomendacijas.	Apklausa
I rinką besiskverbiančių ūkių skaičius	I kryptis	Pateikti rodiklio apibrėžimą, aprašyti skaičiavimo metodiką, matavimo vieneta, rodiklio skaičiavimui reikalingų duomenų šaltinius; Identifikuoti rodiklio kiekybines reikšmes priemonės „Pusiau natūrinis ūkininkavimas“ lygmenyje 2008, 2009 ir 2010 metais; Įvertinti rodiklio įgyvendinimo eigą, tendencijas, numatyti tikslų pasiekimo prognozes, rekomendacijas.	Antrinių šaltinių (registrų duomenų) analizė
Bendrosios pridėtinės vertės padidėjimas iš ne žemės ūkio veiklos paramą gavusių subjektų ūkiuose ir mikro įmonėse	III kryptis	Pateikti rodiklio apibrėžimą, aprašyti skaičiavimo metodiką, matavimo vieneta, rodiklio skaičiavimui reikalingų duomenų šaltinius; Identifikuoti rodiklio kiekybines reikšmes Programos III krypties priemonių lygmenyse pagal veiklos pobūdį (žemės ūkio valdose ir mikroįmonėse) 2008, 2009 ir 2010 metais; Įvertinti rodiklio įgyvendinimo eigą, tendencijas, numatyti tikslų pasiekimo prognozes, rekomendacijas.	Antrinių šaltinių (projektų įgyvendinimo ataskaitų) analizė
Kaimo gyventojų, besinaudojančių geresnėmis paslaugomis, skaičius	III kryptis	Pateikti rodiklio apibrėžimą, aprašyti skaičiavimo metodiką, matavimo vieneta, rodiklio skaičiavimui reikalingų duomenų šaltinius;	Apklausa

		Identifikuoti rodiklio kiekybines reikšmes priemonės „Kaimų atnaujinimas ir plėtra“ lygmenyje 2008, 2009 ir 2010 metais; Įvertinti rodiklio įgyvendinimo eiga, tendencijas, numatyti tikslų pasiekimo prognozes, rekomendacijas.	
Bendras sukurtų darbo vietų skaičius, įskaitant asmenis, dirbančius pagal verslo liudijimą ar individualiosios veiklos pažymėjimą	I, II, III, IV kryptis	Pateikti rodiklio apibrėžimą, aprašyti skaičiavimo metodiką, matavimo vieneta, rodiklio skaičiavimui reikalingų duomenų šaltinius; Identifikuoti rodiklio kiekybines reikšmes pagal lytį ir amžiaus grupes (iki 25 metų, nuo 25 iki 40 metų, per 40 metų) 2008, 2009 ir 2010 metais: Programos I krypties lygmenyje, Programos II krypties lygmenyje, Programos III krypties ir jos priemonių lygmenyse. III krypties priemonėje „Perėjimas prie ne žemės ūkio veiklos“ išskirti ūkius ir mikroįmones; Programos IV krypties ir jos priemonių lygmenyse, išskiriant pagal priemonę „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ įgyvendinamų III krypties priemonių projektų sukurtas darbo vietas; Programos lygmenyje pagal veiklos sritis (ūkinės ir neūkinės veiklos srityse), išskiriant veiklos srities rūšis (kaimo turizmas, amatai, mažmeninė prekyba, atsinaujinančios energijos gamyba ir kita). Įvertinti rodiklio įgyvendinimo eiga, tendencijas, numatyti tikslų pasiekimo prognozes, rekomendacijas.	Ekonometrinis modeliavimas, antrinių šaltinių (projektų įgyvendinimo ataskaitų duomenų) analizė, apklausa

Šaltinis: sudaryta autorių

2.1. Apklausos metodo taikymas

Rengdami studiją, apklausų metodu skaičiuosime keturis rodiklius:

- Bendrosios pridėtinės vertės padidėjimas remiamose valdose ir (arba) įmonėse;
- Naujus produktus ir (arba) technologijas sukūrusių ūkių skaičius;
- Kaimo gyventojų, besinaudojančių geresnėmis paslaugomis, skaičius;
- Bendras sukurtų darbo vietų skaičius neinvesticinėse I krypties priemonėse.

Manome, kad apklausų ir ataskaitų (kurios taip pat paremtos apklausos principu) duomenų analizė yra geriausiai tinkantys šių rodiklių apskaičiavimo metodai, nes gavusieji paramą yra geriausiai informuoti apie tai, ar padidėjo jų ūkių ar įmonių vidutinis pelnas, ar buvo sukurti nauji produktai ir technologijos, ar kaimo gyventojai naudojami geresnėmis paslaugomis ir ar buvo sukurta naujų darbo vietų. Kita vertus, šie metodai yra vieninteliai galimi minėtai užduočiai atlikti, nes registrai tokių duomenų nefiksuoja.

Atsižvelgiant į Programos priemonių pobūdį ir surinktų paraiškų skaičių apklausų metodas netinkamas tik Programos antrai kryptčiai, kur parama buvo suteikta labai mažomis sumomis labai dideliu paramos gavėjų skaičiui (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Surinktų paraiškų skaičius ir prašyta suma pagal Programos kryptis 2008 m.

Programos kryptis	2008 m.	
	Surinkta paraiškų, vnt.	Prašoma paramos suma, Lt.
I kryptis	2854	565.578.166
II kryptis	105288	267.963.962
III kryptis	221	107.935.860
IV kryptis	30	171.418.291

Šaltinis: NMA.

Bendrosios pridėtinės vertės padidėjimo rodiklis remiamose valdose ir (arba) įmonėse kaip ir kiti rodikliai bus skaičiuojami vadovaujantis BSVS vadovu. Pagal šį vadovą minėtas rodiklis skaičiuojamas kaip vidutinio pelno, išskaičius mokesčius, padidėjimas (pajamos – išlaidos). Respondentų klausime, kokios buvo jų valdoje ir (arba) įmonėje bendros pajamos ir bendros išlaidos iki paramos gavimo ir gavus paramą, ir apskaičiuosime, ar vidutinis pelnas šių respondentų valdoje ir (arba) įmonėje padidėjo ir kiek padidėjo. Taip pat į anketą įtrauksime klausimą, kokius respondentas moka mokesčius, kad galėtume apskaičiuoti vidutinio pelno, išskaičius mokesčius, padidėjimą.

Programos investicinių priemonių paramos gavėjai apie projektų įgyvendinimo eigą NMA kasmet teikia ataskaitas. Prie šių ataskaitų pridedami finansinės atskaitomybės dokumentai, iš kurių galima spręsti apie vidutinio pelno padidėjimą paramos gavėjo valdoje ar įmonėje. Paramos gavėjai tokias ataskaitas teikia pagal penkias I krypties investicines priemones (iš viso jų 9). Ataskaitos neteikiamos pagal 4 priemones: Profesinio mokymo ir informavimo veikla, Naudojimasis konsultavimo paslaugomis, Ankstyvas pasitraukimas iš prekinės žemės ūkio gamybos ir Pusiau natūrinių ūkių rėmimas.

Apklauso
metodo
taikymas

Taigi, apklausoje apie vidutinio pelno padidėjimą respondentai bus tik tie I krypties paramos gavėjai, kurie neteikia minėtų ataskaitų. Paramos gavėjų kontaktus apklausai atlikti pateiks NMA. Šios institucijos taip pat prašysime pateikti I krypties investicinių priemonių paramos gavėjų prie paraiškų pridėtus ir kartu su kasmetinėmis ataskaitomis pateiktus finansinės atskaitomybės dokumentus, kad galėtume įvertinti vidutinio pelno padidėjimą šių paramos gavėjų valdose ar įmonėse iki paramos gavimo ir gavus paramą. Kitais metais šių dokumentų reikės ir pagal III krypties priemones, kad galėtume įvertinti vidutinio pelno padidėjimą iš ne žemės ūkio veiklos paramą gavusių subjektų ūkiuose ir mikro įmonėse.

Į anketą dėl vidutinio pelno padidėjimo paramos gavėjų valdose ar įmonėse pagal I krypties priemones, pagal kurias neteikiamos kasmetinės ataskaitos (žr. 1 priedą), papildomai įtrauksime klausimus apie sukurtų darbo vietų skaičių pagal lytį ir amžiaus grupes. Šie klausimai bus identiški klausimams apie sukurtų darbo vietų skaičių, kurie yra pateikiami kitų I krypties priemonių ataskaitose. Tokiu būdu atsiras galimybė palyginti ekonometrinio modeliavimo ir apklausų būdu nustatytą sukurtų darbo vietų skaičių visoms I krypties priemonėms. Sukurtų darbo vietų skaičių pagal III krypties ir IV krypties priemones reikalingais pjūviais taip pat galėsime gauti iš minėtų ataskaitų ir palyginti su ekonometrinio modeliavimo rezultatais. Tokiu būdu vien ekonometrinis modeliavimas bus taikomas tik II krypties priemonėms. Detaliau

apie ekonometrinio modeliavimo tyrimo metodo taikymą žiūrėkite 2.3 poskyryje.

Anketą patobulinsime atsižvelgdami į ŽŪM ir NMA regioninių padalinių darbuotojų pastabas. Pastarieji nuolat tiesiogiai bendrauja su paramos gavėjais ir todėl gerai žino jų galimybes atsakyti į apklausų anketose pateiktus klausimus. Remdamiesi savo patirtimi atliekant panašias apklausas tiek Lietuvos tiek Europos Sąjungos institucijomis, siūlome, kad apklausos anketa būtų siunčiama su oficialiu ministerijos lydraščiu, reikalaujančiu pateikti Programos stebėsenai ir atsiskaitymui ES institucijoms reikalingą informaciją.

Paštu siunčiant anketas kartu bus siunčiamas ir paruoštas gražinimo vokas su pašto ženklais ir adresu. Gražinimo voke siūlome nurodyti ŽŪM ministerijos adresą, o gautas anketas iš ŽŪM reguliariai paimtų apklausą administruojantis Viešosios politikos ir vadybos instituto atstovas. Ant anketos būtų reikalingas ŽŪM logo. Atsižvelgiant į tikslinės grupės specifiką, tikėtina, kad anketų grįžimo norma kitais apklausos metodais būtų dar prastesnė nei paprastai. Anketą su ministerijos lydraščiu išplatins paslaugų teikėjas paštu. Paramos gavėjų kontaktinius duomenis pateiks NMA. Siekiant padidinti grįžtamumą, įsteigsime pagalbos respondentams telefonu liniją apklausos vykdymo laikotarpiu.

Bendrosios pridėtinės vertės padidėjimo rodiklio iš ne žemės ūkio veiklos paramą gavusių subjektų ūkiuose ir mikro įmonėse pagal Programos III krypties priemones šiais metais neskaiciuosime, nes 2008 m. nebuvo skirta parama pagal šios krypties priemones. Kitais metais šio rodiklio reikšmėms nustatyti naudosimės paramos gavėjų teikiamų ataskaitų duomenimis, nes visos III krypties priemonės yra investicinės ir pagal jas yra teikiamos ataskaitos. Kaip rašėme anksčiau, prie šių ataskaitų yra pridedami finansinės atskaitomybės dokumentai, kurie rodo vidutinio pelno padidėjimą ūkiuose. Reikalingus duomenis pateiks NMA.

Naujus produktus ir (arba) technologijas sukūrusių ūkių skaičiaus rodiklis Programos I krypties priemonėms ir Kaimo gyventojų, besinaudojančių geresnėmis paslaugomis, skaičiaus rodiklis Programos III krypties priemonės „Kaimų atnaujinimas ir plėtra“ lygmenyje šiais metais taip pat nebus skaičiuojamas, nes parama pagal III krypties priemones 2008 m. nebuvo skirta, o naujus produktus ir (arba) technologijas sukūrusių ūkių skaičiaus rodiklis remiantis BSVS vadovu turi būti skaičiuojamas praėjus 2 metams po paramos gavimo. Šie rodikliai bus skaičiuojami nuo kitų metų.

Šiame ataskaitos skirsnyje minimų apklausų anketų projektai yra pateikiami šios ataskaitos 1-3 prieduose. Patvirtinus anketas, jos bus naudojamos nekeičiant klausimų visu sutarties vykdymo laikotarpiu, siekiant užtikrinti kasmetinių stebėsenos duomenų palyginamumą. Todėl ypač svarbu jas atidžiai įvertinti ir apsvarstyti prieš pradėnant apklausą.

2.2. Antrinių šaltinių analizės metodo taikymas

Į rinką besiskverbiančių ūkių skaičiaus rodiklis bus skaičiuojamas Programos I krypties priemonei „Pusiau natūrinių ūkių rėmimas“. 2008 m. pagal šią priemonę buvo surinkta 618 paraiškų 16,5 mln.

sumai. Parama pagal šią priemonę buvo skirta pareiškėjams, kurių valdos dydis buvo 2-3,99 EDV. 2005 m. Lietuvoje buvo 37240 ūkių, kurie atitiko šį reikalavimą. Šie pareiškėjai turėjo pateikti verslo planą, įsipareigodami per 3 metus žemės ūkio valdos dydį padidinti 20 proc. Paramos dydis siekė 1500 eurų vienam ūkiui per metus. Parama pagal šią priemonę teikiama vadovaujantis 3+2 principu – t.y. jei naudos gavėjas per tris metus neįvykdo verslo plano įsipareigojimų, likusius du metus parama jam neskiriama ir paramos gavėjas turi gražinti visą paramą. Paramos gavėjas taip pat turi vesti buhalterinę apskaitą.

Antrinių šaltinių (registru) analizės metodo taikymas

ŽŪM specialistai nurodė paslaugų tiekėjui, kad į rinką besiskverbiančiais ūkiais laikyti ūkius, kurie įvykdo aukščiau minėtą kriterijų - per 3 metus žemės ūkio valdos dydį padidino 20 proc. Kadangi nuo paramos skyrimo nebus praėję 3 metai, paslaugų tiekėjas įvertins paramos gavėjų padarytą pažangą keliais pjūviais, siekiant išsiaiškinti, kokioje situacijoje yra šios priemonės paramos gavėjai. Paslaugų tiekėjas išskirs ūkius, kurie EDV padidino iki 5 proc., 6-10 proc., 11-15 proc., 16-20 proc., 21-30 proc. ir virš 30 proc. nuo paraiškose užfiksuoto pradinio EDV dydžio.

Tikimės, kad duomenis apie paramos gavėjų EDV pradinę situaciją pagal paraiškų duomenis pateiks NMA, o duomenis apie EDV padidėjimą minėtais pjūviais pateiks ŽŪIKVC pagal NMA pateiktus paramos gavėjų valdų identifikavimo kodus. Taip pat sieksime minėtus duomenis apie EDV padidėjimą įvertinti ir žemės ūkio šakų ir paramos gavėjų žemės valdos tinkamumo ūkininkauti pjūviais. 3 lentelėje pateikiami EDV padidėjimo pusiau natūrinuose ūkiuose pjūviai pagal žemės ūkio šakas, kurie bus išskiriami rengiamoje studijoje.

3 lentelė. EDV padidėjimas pusiau natūrinuose ūkiuose pagal žemės ūkio šakas

Žemės ūkio šaka	EDV padidėjimo pjūviai, proc.					
	< 5	6-10	11-15	16-20	21-30	> 30
Augalininkystė						
Gyvulininkystė						
Sodininkystė, daržininkystė						
Miškininkystė						

Šaltinis: sudaryta autorių

Mažiau palankios ūkininkauti vietovės - tai retai apgyvendintos, mažo žemės ūkio naudmenų našumo, taip pat potvynių užliejamos bei intensyvaus karsto vietovės. Žemės ūkio ministras 2004 m. vasario 27 d. įsakymu (Nr. 3D-72) patvirtino mažiau palankių ūkininkauti vietovių nustatymo tvarką ir mažiau palankias ūkininkauti vietoves. Didelio nepalankumo kategorijai priskirtos **Švenčionių, Molėtų, Zarasų, Ignalinos, Trakų ir Varėnos rajonų savivaldybės**, o visos kitos šalies rajonų savivaldybės ir seniūnijos priskirtos mažo nepalankumo kategorijai. 4 lentelėje pateikiami EDV padidėjimo pusiau natūrinuose ūkiuose pjūviai pagal rajonų savivaldybes, priskiriamas didelio nepalankumo ūkininkauti kategorijai, kuriuos tikimės išskirti rengiamoje studijoje.

4. lentelė. EDV padidėjimas pusiau natūrinuose ūkiuose, esančiuose didelio nepalankumo ūkininkauti vietovėse

Rajonų savivaldybės, priskiriamos didelio nepalankumo	EDV padidėjimo pjūviai, proc.					
	< 5	6-10	11-15	16-20	21-30	> 30

ūkininkauti kategorijai						
Švenčionių						
Molėtų						
Zarasų						
Ignalinos						
Trakų						
Varėnos						
Visoje Lietuvoje						

Šaltinis: sudaryta autorių

2.3. Ekonometrinio modeliavimo metodo taikymas

Kiekybinis ekonominių ir socialinių paramos poveikių pagrįstumas pasiekiamas pasitelkiant įvairius, priklausomai nuo modeliavimo tikslų (prognozavimas, imitaciniai eksperimentai, stebėseną, priežastinė analizė) ir situacijos, specialiai parinktus ekonometrinius ir taikomosios statistikos modelius. Nors modelių parinkimo spektras labai platus, konkrečių modelių parinkimas priklauso nuo turimų ir prieinamų duomenų detalumo, kokybės ir modeliavimo tikslo. Šiame skyrelyje trumpai apibūdiname tyrime planuojamus naudoti duomenis, ekonometrinio modelio sudarymo principus, taip pat paminėsime galimus rizikos veiksnius ir papildomus uždavinius.

Ekonometrinio modelio duomenų paruošimo aspektai

Bendro sukurtų darbo vietų skaičiaus rodiklis, įskaitant asmenis, dirbančius pagal verslo liudijimą ar individualiosios veiklos pažymėjimą rodiklis Programos I, II, III ir IV krypties priemonėms bus apskaičiuotas taikant ekonometrinio modeliavimo metodą. Dėl sąvokos panaudojimo reikia atkreipti dėmesį į tai, kad bendros sukurtos darbo vietos skaidytinos į projekto metu (tikslingai) sukurtas laikinas ir nuolatinės darbo vietas, ir papildomas darbo vietas, atsiradusias pasibaigus projektui. Ekonometriniam modelyje bendrą sukurtą dėl projekto įgyvendinimo darbo vietų skaičių traktuosime kaip projekto metu sukurtų ir po projekto įgyvendinimo atsiradusių papildomų darbo vietų sumą.

Remiantis NMA pateikiama Programos priemonių įgyvendinimo statistika, 2008 m. pagal I krypties priemones surinkta 2854 paraiškos 565.578,166 Lt sumai, pagal II krypties priemones surinkta 105 228 paraiškos 267.963,962 Lt sumai, pagal III krypties priemones surinkta 221 paraiška 107.935,860 Lt sumai, o pagal IV krypties priemones surinkta 30 paraiškų 171.418,291 Lt sumai. Šias KPP priemones (kryptis) tikslinga suskirstyti į 4 poveikio grupes: (a) investicijos į fizinį kapitalą (Z_1), (b) investicijos į viešąją infrastruktūrą (Z_2), (c) investicijos į žmonių mokymą (Z_3) ir (d) išmokos/kompensacijos (Z_4). Toks išdėstymas atspindi nevienodą priemonių poveikio pobūdį. Tuo atveju kai priemonė nebus vienareikšmiškai priskiriama prie kurios nors grupės, siūlome ekspertiškai (pasitarus su ŽŪM darbuotojais) parinkti atitinkamus svorius.

Atsižvelgiant į tai, kad didelėje dalyje Programos priemonių parama yra skiriama santykinai mažomis sumomis santykinai dideliame skaičiui paslaugų teikėjų, ekonometrinis modeliavimas yra svarbus metodas, kuris sudaro galimybę įvertinti visose Programos kryptyse ir priemonėse išleistų lėšų poveikį naujų darbo vietų kūrimui. Smulkios pavienės išmokos tikėtina tiesiogiai nepadeda sukurti naujų darbo vietų pas jų gavėjus, tačiau per pajamų,

daugiklio ir kitus ekonominius efektus šimtai milijonų litų kasmet išleidžiamų Programos priemonių įgyvendinimui greičiausiai turi poveikį naujų darbo vietų kūrimui (ar esamų išsaugojimui), tad būtų tikslinga jį išmatuoti ir naudoti stebėsenoje.

Kita vertus, mikroekonominiai (atskirų ūkių, maisto pramonės įmonių) duomenys dažniausiai yra nepilni. Remiantis preliminariais pokalbiais su NMA darbuotojais įsitikinome, kad nuolat renkami tik tie duomenys, kurie yra nurodyti paraiškų, ataskaitų ir kitose formose, o tai nebūtinai apima žemiau aprašyto ekonometrinio modelio rodiklius (žr., mikroekonominio pagrindimo poskyrį). Duomenų stoka neleidžia detalai ir, svarbiausia, adekvačiai išnagrinėti tikslinės, gavusių ir negavusių paramos pagal KPP priemones, grupės rodiklius bei juos palyginti, todėl ekonometrinis modeliavimas dažniausiai apsiriboja agreguoto (sektorinio) lygmens modeliais. Kadangi sektoriniai duomenys paprastai sudaro gana ilgo laikotarpio dinamikos (laiko) eilutes, tai makro modelių paskirtis be bendrų poveikių modeliuojamiems rodikliams nustatymo, yra trumpo ir vidutinio laikotarpio prognozės. Visa tai motyvuoja pagrindinį dėmesį sutelkti į agreguoto, sektorinio regioninio modelio kūrimą, kaip papildomą uždavinį paliekant galimybę modeliuoti mikro lygmens duomenis.

Makro-ekonometriniu modeliu bus siekiama nustatyti pagrindinius veiksnius, darančius įtaką darbo jėgos paklausai, o imitacinių eksperimentų pagalba įvertinti bendro sukurto darbo vietų skaičiaus dydį. Kita vertus, pagal vienuolika Programos investicinių priemonių paramą gaunantys subjektai kasmet teikia ataskaitas, kuriose yra fiksuojamas sukurtų darbo vietų skaičius pagal lytį ir amžiaus grupes. Iš ataskaitų surinksime duomenis apie sukurtų darbo vietų skaičių reikalingais pjūviais pagal investicines I krypties priemones, III krypties priemones ir atitinkamai IV krypties priemones. Sukurtų darbo vietų skaičių reikalingais pjūviais I krypties likusiose priemonėse sužinosime iš anketų (žr. 1 priedą). IV krypties priemonių ataskaitas nuo III krypties priemonių ataskaitų atskirsime pagal paramos gavėjo juridinio (fizinio) asmens formą. Šie stebėsenos ir papildomos apklausos duomenys bus naudojami patikrinti ekonometrinio modeliavimo rezultatus I, III ir IV krypties priemonėms.

Paminėtina, kad paramos gavėjų ataskaitose taip pat atspindėti ir kiti ekonometriniams modeliavimui (rezultatų adekvatumo nustatymui) reikalingi rodikliai: pridėtinė vertė, investicijų į fizinį kapitalą, mokymus dydžiai, ekonominio dydžio vienetai ir kiti. Esant galimybei, ataskaitos duomenys bus papildomai panaudoti mikro-ekonometrinio modelio kūrimui, papildant siūlomo žemiau makro-ekonometriniams modelio išvadas.

Kiti makro-ekonometriniams modeliui reikalingi Lietuvos žemės ūkio (augalininkystės ir gyvulininkystės), miškininkystės ir medžioklės, maisto pramonės sektorių duomenys yra metinio (nuo 1993 metų) ir ketvirtinio (nuo 1998 metų) dažnumo. Duomenys galima gauti apskričių ir produktų grupių pjūviais. Pagrindiniai duomenų šaltiniai: Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos banko ir Eurostat duomenų bazės.

Ekonometrinio
modelio
parinkimas

Kadangi mikro lygmens duomenų surinkti nebūtinai pavyks, siūlome specifikuoti ir įvertinti pakankamai detalų dalinės pusiausvyros ekonometrinį autoregresijos su egzogeniais kintamaisiais modelį (AEK). Autoregresinis modelis su egzogeniais kintamaisiais yra vienas iš pagrindinių įrankių

Šiuolaikinėje ekonometrijoje. Šis modelis taikomas stacionarioms laiko eilutėms. AEK modelis patogu tuo, kad tam tikros jo transformacijos (pvz.: paklaidų koregavimo, PKM) leidžia nustatyti, kokį dinaminį poveikį modeliuojamiems kintamiesiems turi nepriklausomi kintamieji. Pažymėtina, kad PKM transformacija tinka ir nestacionariems duomenims.

Apibendrinta modelio $ADL(m,n)$ išraiška su konstanta ir p egzogeninių kintamųjų skaičiumi užrašoma tokiu pavidalu:

$$(1) \quad y_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^m \alpha_i y_{t-i} + \sum_{j=1}^p \sum_{i=1}^n \beta_{ij} x_{jt-i} + \varepsilon_t.$$

Šioje išraiškoje y_t ir x_{jt} žymi logaritmines (skirtumines) modeliuojamojo ir egzogeninių kintamųjų transformacijas. Logaritmuoti duomenis reikia dėl to, kad tarp ekonominių rodiklių labiau būdingi multiplikatyvūs sąryšiai (pvz.: Cobb-Douglas gamybos funkcija). Skirtuminė transformacija atliekama siekiant užtikrinti kintamųjų stacionarumą, tačiau, jei duomenys yra kointegruoti (jų tiesiniai deriniai yra stacionarūs), tai AEK modelis tinka ir nestacionariems rodikliams, pateikiant modelį PKM formoje.

Tarp egzogeninių kintamųjų x_{jt} bus įtraukti KPP priemonių paramos poveikį atspindintys rodikliai. (1) lygties parametras β_{1j} parodo trumpalaikį (momentinį) poveikį, ilgalaikis poveikis gali būti įvertintas per visus (1) lygties parametrus taip:

$$(2) \quad \theta_j = \left(1 - \sum_{i=1}^m \alpha_i\right)^{-1} \sum_{i=1}^n \beta_{ij}.$$

Paklaidų koregavimo modelio forma gaunama transformuojant (1) lygtį. Pastaroji forma ypatinga tuo, kad atsižvelgia kartu į ilgo laikotarpio (dalinės pusiausvyros) sąryšius ir trumpalaikius nuokrypius nuo jų. Remiantis modeliu, galima nusakyti, kaip greitai endogeniniai ir egzogeniniai kintamieji grįžta į pusiausvyros lygį. Bendriausiu atveju PKM forma atrodytų taip:

$$(3) \quad \Delta y_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^r \eta_i \left(y_{t-i} - \sum_{j=1}^p \theta_{ji} x_{jt-i} \right) + \sum_{j=1}^p \beta_{j0} \Delta x_{jt-i} + \sum_{i=r+1}^m \alpha_i y_{t-i} + \sum_{j=1}^p \sum_{i=r+1}^n \beta_{ij} x_{jt-i} + \varepsilon_t.$$

Šiuo atveju ilgalaikis (pvz.: paramos pagal PKK priemones suteikimo) poveikis išsiskaičiuotu kaip:

$$(4) \quad \theta_j = - \left(\sum_{i=1}^r \eta_i + \sum_{i=r+1}^m \alpha_i \right)^{-1} \left[\sum_{i=1}^r \theta_{ji} + \sum_{i=r+1}^n \beta_{ij} \right].$$

Sudarinėjant ekonometrinių modelių aktualu pasinaudoti sukaupta Lietuvos ūkio modeliavimo patirtimi. LITMOD, Lemm, Lemasta projektai, modeliai sudaryti ES struktūrinės paramos poveikio vertinimui yra vieni iš jų. Taip pat galima remtis užsienio AG-MEMOD, CAPRI, FARM-T, MM2 modeliavimo patirtimi. Minėtų projektų rėmuose sudaryti įvairaus detalumo sektorinio lygmens modeliai, vienas iš pagrindinių sektorių kuriuose yra žemės ūkis, o pagrindiniai (visiems modeliams bendri) modeliuojami socialiniai ir ekonominiai rodikliai yra: bendroji produkcija, pridėtinė vertė, užimtųjų skaičius, darbo užmokestis, investicijos į materialųjį turtą, kainos ir defliatoriai, eksporto ir importo apimtys. Dauguma rodiklių yra nurodyti kaip paramos suteikimo tikslų įgyvendinimą užtikrinantys kriterijai. Be abejonės, norint nustatyti priežastinius stebėsenos rodiklių ryšius, aiškinančiųjų veiksmų aibė turi būti

papildyta specifiniais žemės ūkio ir miškininkystės, maisto pramonės rodikliais, jei tik pastarieji bus prieinami.

Apibendrinant kitų sektorinių modelių išankstines specifikacijas žemės ūkio ir maisto pramonės sektorių dalinės pusiausvyros modelius galima nusakyti per tokias sistemas:

$$(5) \text{ Bendroji pridėtinė vertė (BPV): } Y_1 = f(Y_2, Y_3, Y_5, X_0, X_1, X_5, Z_2)$$

+ + - + + - +

$$(6) \text{ Materialinės investicijos: } Y_2 = f(Y_1, X_2, X_3, X_6, X_7, Z_1)$$

+ + + - + +

$$(7) \text{ Sąlyginis darbuotojų skaičius: } Y_3 = f(Y_1, Y_2, Y_4, Z_3)$$

+ - - +/-

$$(8) \text{ Vidutinis bruto darbo užmokestis: } Y_4 = f(Y_1, Y_2, X_4, X_7, Z_3)$$

+ + + - +

$$(9) \text{ BPV defliatorius: } Y_5 = f(Y_1, Y_4, Z_4)$$

- + +

Pateiktose lygtyse naudoti tokie egzogeninių kintamųjų žymėjimai:

X_0 – bendrasis vidaus produktas (BVP)

X_1 – Valdžios išlaidos

X_2 – Bendrosios vidaus investicijos

X_3 – Sektoriaus produkcijos eksportas

X_4 – Vidutinis darbo užmokestis šalyje

X_5 – Efektyvūs lito keitimo kurso indeksas

X_6 – Vidutinė paskolų palūkanų norma

X_7 – Nedarbo lygis

Z_1 – Investicijos į fizinį kapitalą pagal KPP priemones

Z_2 – Investicijos į viešąją infrastruktūrą pagal KPP priemones

Z_3 – Investicijos į žmonių mokymus pagal KPP priemones

Z_4 – Tiesioginės išmokos/kompensacijos pagal KPP priemones

Šioje specifikacijoje po kiekvienu kintamuoju lygtyje pateikiami ženklai nurodo numanomą atitinkamo veiksnio poveikį – pliusas rodo teigiamą poveikį, minusas – atvirkštinį. Jei pateikti abu ženklai, galimi abu variantai, priklausomai nuo galutinės lygties struktūros. Nuspręsta nemodeliuoti eksporto kintamojo, pastarąjį laikant egzogeniniu. Jei pagrindinis dėmesys bus sutelkiamas tik į vieną iš nurodytų rodiklių, galima vertinti iš šios sistemos redukuota atskiros lygties modelį. Toks modelis leidžia patikimai prognozuoti, tačiau tuomet parametrai neturi interpretacijos ir nebūtinai atitinka (5)-(9) nurodytus ženklus.

Specifikacijoje skirtingos KPP priemonės į modelį patenka per skirtingus poveikio kanalus. Tačiau visos investicinės priemonės paveikia ir kitus modelio rodiklius. Pavyzdžiui, kitų (ne viešosios infrastruktūros) investicinių priemonių poveikis pridėtinei vertei yra daromas per materialines investicijas ir darbo jėgą, kurioms šie poveikiai savo ruožtu grįžta per pridėtinę vertę. Tokiu būdu, šioje sistemoje pasireiškia daugiklio efektas. Tiesioginių išmokų ir kompensacijų poveikis yra toks, kad jos padengia pelno praradimą dėl gaminamos produkcijos apribojimų per atitinkamą „šešėlinių“ kainų (rinkos kaina kartu su išmokų vienam produkcijos vienetui didžiu) padidėjimą. Šių išmokų pilnas efektas modeliuojamiems rodikliams nėra iš anksto nustatytas, nes gamybos apimčių sumažėjimas per multiplikatorių gali viršyti teigiamą kompensacijos poveikį. Kita vertus, šios išmokos visada įsisavinamos su 100 procentų efektyvumu, ko negalima pasakyti apie investicines priemones.

Mikroekonominis
modelio
pagrindimas

(5)-(9) lygčių sistema leidžia aprašyti daugiau rodiklių nei nurodyta pasiūlyme, esant būtinybei šią sistemą galima papildyti ir kitomis lygtimis (pavyzdžiui, eksporto). Nurodyta modelio struktūra yra preliminari ir dar gali būti keičiama priklausomai nuo empirinio ekonometrinio modeliavimo rezultatų ir duomenų prieinamumo.

Aukščiau minėtas priklausomybes galima pagrįsti mikro lygmenyje pasitelkiant firmos elgesio modelį, tinkantį ir ūkininkų veiklai aprašyti. Nagrinėtoje literatūroje patartina atskirti modelius ūkininkams ir jų šeimos nariams nuo stambių ūkių (dėl darbo laiko paskirstymo ypatumų), tačiau, paprastumo dėlei, šiame aprašyme laikysime kad visi ūkininkai visą darbo dieną skiria tik ūkininkams reikalams.

Tegu nagrinėjamas i -ojo gamintojo (ūkininko) uždavinys pasirinkti pelną maksimizuojančias darbo (L_t) ir kapitalo (K_t) apimtis laiko momentu t . Laikant, kad gamybos funkcija yra Cobb-Douglas pavidalo ($Y_t = A_t K_t^\alpha L_t^{(1-\alpha)}$, kur A_t ir Y_t atitinkamai yra bendrojo produktyvumo faktorius ir produkcija, parametras $0 < \alpha < 1$), o galutinių produktų rinka nėra tobulos konkurencijos ir atitinkamai paklausos funkcija su kaina yra susieta sąryšiu $Y_t = (P_t/P_{it})^\phi$ (čia P_t , P_{it} ir $\phi > 0$ yra vidutinė kaina rinkoje, nagrinėjamojo i -ojo gamintojo kaina ir paklausos elastingumas kainai), optimalų gamintojo pasirinkimą nusako tokia lygčių sistema (mažosios lotyniškos raidės žymi atitinkamų kintamųjų logaritmus, koeficientai čia yra tam tikros pirminių modelio parametrų α ir ϕ funkcijos):

$$(10) \quad l_t = \beta_0 + \beta_1 a_t + \beta_2 w_{it} + \beta_3 k_t$$

$$(11) \quad k_t = \gamma_0 + \gamma_1 a_t + \gamma_2 c_{it} + \gamma_3 l_t$$

$$(12) \quad y_t = a_t + \alpha k_t + (1-\alpha)l_t$$

čia w_t ir c_t atitinkamai yra realaus bruto darbo užmokesčio ir realių kapitalo kaštų logaritmai. Pažymėtina, kad ūkininkai neretai pasirenka nenuostolingą veikimo strategiją, kas būtų ekvivalentu sąnaudų minimizavimo uždaviniui, pardavimo lygį laikant fiksuotu. Šis pastebėjimas ypač aktualus, tiriant KPP priemonių poveikius, nes gamybos apimtys yra ribojamos iš viršaus, o atitinkamos kompensacijos padengia galimus pelno praradimus, atsiradusius dėl šio apribojimo. (10)-(12) sistema parodo pagrindinius rodiklius darančius įtaką ir makroekonominėje specifikacijoje (5)-(7) lygtis.

KPP priemonių parama šią sistemą paveikia keliais būdais. Pirma, tiek parama konkrečiam i -ajam ūkininkui ($KPP_{it} = \sum_j KPP_{ijt}$), tiek bendra paramos apimtis šalyje pagal visas KPP priemones (KPP_t) gali padidinti bendrojo produktyvumo parametą A_{it} . Anksčiau pasiūlytame priemonių suskaidyme, tai atitiktų investicijas į viešąją infrastruktūrą ir žmogiškuosius išteklius.

Antra vertus, KPP lėšos prisideda prie kapitalo formavimo (investicijų į fizinį kapitalą dalis) ir atitinkamai kapitalo apimtis su paramos dydžiu gali būti susieta su optimaliu kapitalo kiekiu be paramos tokiu sąryšiu

$$(13) \quad K_t^{kpp} = K_t(1 + KPP_{it}/K_t).$$

Galiausiai, tiesioginės išmokos ir kompensacijos paveikia pelno ir pelningumo (sukurtos pridėtinės vertės) rodiklius per daroma įtaką gamintojo produkcijos kainai. Šias išmokas perskaičius vienos produkcijos vienetui galima pridėti prie kainos.

Tada pasinaudojant (10)-(12) lygtimis ir (13)-os lygties logaritmuotu analogu, darant prielaidą, kad $A_{it} = A_{i0} \exp(\eta_0 t + \eta_1 KPP_{it} + \eta_2 KPP_t)$, remiantis aproksimacija $\log(1+x) \cong x$ bei pasinaudojant pusiausvyriiniu investicijų ir kapitalo proporcingumo sąryšiu ($I_t = \kappa K_t$, $\kappa > 0$) yra gaunama tokio pavidalo (apytikslė) redukuota išraiška (koeficientai λ ir θ yra tam tikros kitų aukščiau minėtų koeficientų funkcijos):

$$(14) \quad I_{it} = \lambda_0 + \lambda_1 W_t + \lambda_2 C_t + \lambda_3 t + \theta_1 KPP_{it} + \theta_2 KPP_t + \theta_3 (KPP_t / I_t).$$

Vertinant KPP priemonių poveikį darbo jėgai atskirai mikro (ir makro) lygmenyje būtų galima sudaryti (14) lygčiai analogiškas hierarchinis ar panelinių duomenų ekonometrinis modelį, kuris, papildomai atsižvelgus į galimus skirtingus siūlomus KPP priemonių tipus (turinčius skirtingą indeksą j) bei galimą nevienodą poveikį skirtingiems subjektams (žymimiems indeksu i), atrodytų taip

$$I_{it} = \lambda_{i0} + \lambda' X_{it} + \lambda_{i3} t + \sum_j \theta_{ij1} KPP_{ijt} + \sum_j \theta_{ij2} KPP_{jt} + \sum_j \theta_{ij3} (KPP_{ijt} / I_{it}) + \varepsilon_{it},$$

$$\theta_{ijk} = h_k(Z_{jt}) + u_{it}, \quad j=1, \dots, 3,$$

$$\text{čia } \lambda = (\lambda_1, \lambda_2)', \quad X_{it} = (W_{it}, C_{it})'.$$

Atitinkamai KPP priemonių suteiktos paramos tiesioginį poveikį užimtumui (tiksliau, jo logaritmuotam lygiui) parodytų suma $\sum_i \sum_j \theta_{ij1} KPP_{ijt} + \sum_i \sum_j \theta_{ij3} (KPP_{ijt} / I_{it})$, o netiesioginį skirtingų KPP tipų suminį poveikį reprezentuotų $\sum_j KPP_{jt} \sum_i \theta_{ij2}$.

Rizikos veiksniai ir baigiamosios pastabos

Pasirinkus dalinės pusiausvyros modelių analizės metodą būtina paminėti keletą galimų rizikos veiksnių. Pirmas yra susijęs su duomenų agregavimo lygmeniu. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės teikiamose duomenų bazėse atitinkamai žemės ūkio ir miškininkystės rodikliai yra agreguojami kartu su medžioklės duomenimis (A) ir neretai dar prijungiama žuvininkystės šaka (AB). Darbo užmokesčio, užimtumo rodikliai pateikiami kartu su dirbančiais maisto pramonėje. Duomenys yra skirtingo dažnumo, nereguliarūs, yra ir metodologinių duomenų surinkimo ir apdorojimo pasikeitimų, kas sąlygoja duomenų lūžius (nenatūralius, su jų prigimtimi nesusijusius pokyčius). Todėl sekančiame duomenų paruošimo etape skirsime didelį dėmesį naudojamų socialinių ir ekonominių rodiklių apibrėžimų suvienodinimui. Taip pat bandysime užtikrinti reikiamą sektorinį duomenų pjūvį. Patartina išskirti, augalininkystės, gyvulininkystės, miškininkystės ir medienos perdirbimo, maisto pramonės sektorius.

Antrasis rizikos veiksnys yra susijęs su tuo, kad atskiro sektoriaus modelis yra tik sudėtingų sektorinių sąryšių, nusakomų per bendrąją ekonomikos pusiausvyrą, dalis. Visi tiesioginiai ir netiesioginiai kitų ūkio šakų poveikiai paliekami už modelio ribų, egzogeniniai. Pilnas sistemingas susiejimas galimas nagrinėjant skaičiuojamosios bendrosios pusiausvyros modelius arba visos ekonomikos sektorinius-regioninius makro-ekonometrinius modelius. Tačiau tokių modelių sudarymas stebėsenos tikslui užtikrinti, mūsų nuomone, yra prabanga. Pažymėtina, kad siūlomi dalinės pusiausvyros modeliai gali pasiekti neblogesnius, o dėl mažesnės statistinės sisteminės paklaidos net ir geresnius, rezultatus už minėtas alternatyvas.

Galiausiai, be ekonometrinių metodų, surinkti kiekybiniai stebėsenos rodikliai bus lyginami taikomosios statistikos priemonėmis (homogeniškumo tyrimas, reikšmingų pasikeitimų identifikavimas, klasterių nustatymas). Šiais metodais numatome

taip pat nustatyti ir sukurtų darbo vietų skaičius pagal lytį ir amžiaus grupes. Metodų parinkimas priklausys nuo surinktų stebėsenos rodiklių detalumo ir kokybės.

Sekančioje darbo dalyje pateikiame patikslintą darbo planą.

3. TYRIMO DARBO PLANAS

3.1. Paslaugų suteikimo tvarkaraštis

Paslaugas planuojame suteikti 2009, 2010 ir 2011 m. per 3 mėn. Pateiksime įvadinę, dvi tarpines ir galutinę tyrimo ataskaitą. Įvadinio etapo metu parengiama įvadinė ataskaita, kurioje detalizuotas tyrimo metodų taikymas, atlikta antrinių šaltinių taikymo galimybių analizė, parengti pagrindiniai tyrimo instrumentai – apklausų klausimynai.

Tarpinėse ataskaitose surenkami pagrindiniai duomenys apklausų pagalba, atliekama registrų duomenų analizė ir pateikiamos rezultatų rodiklių reikšmės pagal techninėje užduotyje nustatytus reikalavimus ir nustatytais pjūviais. Galutinėje vertinimo ataskaitoje papildomai pateikiami galutiniai tyrimo rezultatai.

5 lentelėje pateikiamas pagrindinių sutarties vykdymo užduočių tvarkaraštis. Pirmų sutarties vykdymo metų tvarkaraštis patikslintas, atsižvelgiant į sutarties pasirašymo laiką, pirmais metais atliekamų užduočių specifiką ir vykdymo laikotarpį, o taip pat ŽŪM poreikius. Siūlome tarpinę ataskaitą už 2008 metus pateikti rugpjūčio mėnesį, kai bus gauti ir apibendrinti visų numatytų tyrimų rezultatai. Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad 2008 m. parama išmokėta tik pagal dalį Programos priemonių, patikslintas tyrimo užduočių tvarkaraštis. Antrą, ketvirtą ir penktą tyrimo užduotis reikės atlikti tik nuo 2010 metų (žr. 5 lentelę), tačiau apklausų anketas šioms užduotims atlikti pateikiame šios įvadinės ataskaitos 1-3 prieduose.

5 lentelė. Paslaugų suteikimo tvarkaraštis

	Tyrimo užduotys	Veiklos pradžia-pabaiga (metai, kalendorinio mėnesio nr.)	2009 m.			2010 m.			2011 m.		
			6	7	8	1	2	3	1	2	3
1.	Rodiklio „Bendrosios pridėtinės vertės padidėjimas remiamose valdose ir (arba) įmonėse“ I Programos krypties priemonėms apskaičiavimas;	2009 m. gegužės mėn. – 2011 m. kovo mėn.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2.	Rodiklio „Naujus produktus ir (arba) technologijas sukūrusių ūkių skaičius“ I Programos krypties priemonėms apskaičiavimas;	2010 m. gegužės mėn. – 2011 m. kovo mėn.				X	X	X	X	X	X
3.	Rodiklio „Į rinką besiskverbiančių ūkių skaičius“ I Programos krypties priemonėms apskaičiavimas;	2009 m. gegužės mėn. – 2011 m. kovo mėn.	X	X	X	X	X	X	X	X	X

	Tyrimo užduotys	Veiklos pradžia-pabaiga (metai, kalendorinio mėnesio nr.)	2009 m.			2010 m.			2011 m.		
			6	7	8	1	2	3	1	2	3
4.	Rodiklio „Bendrosios pridėtinės vertės padidėjimas remiamose valdose ir (arba) įmonėse“ III Programos krypties priemonėms apskaičiavimas;	2010 m. gegužės mėn. – 2011 m. kovo mėn.				X	X	X	X	X	X
5.	Rodiklio „Kaimo gyventojų, besinaudojančių geresnėmis paslaugomis, skaičius“ III Programos krypties priemonėms apskaičiavimas;	2010 m. gegužės mėn. – 2011 m. kovo mėn.				X	X	X	X	X	X
6.	Rodiklio „Bendras sukurtų darbo vietų skaičius, įskaitant asmenis, dirbančius pagal verslo liudijimą ar individualiosios veiklos pažymėjimą“ I, II, III, IV Programos krypties priemonėms apskaičiavimas;	2009 m. gegužės mėn. – 2011 m. kovo mėn.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
7.	Įvadinė ataskaita	2009 m. birželio mėn.	X								
8.	Tarpinė 2009 metų vertinimo ataskaita	2009 m. rugpjūčio mėn.			X						
9.	Tarpinė 2010 metų vertinimo ataskaita	2010 m. kovo mėn.						X			
10.	Galutinė vertinimo ataskaita	2011 m. kovo mėn.									X

Šaltinis: sudaryta autorių.

1 PRIEDAS

Apklausos anketa Nr. 1

Žemės ūkio ministerija renka informaciją apie Kaimo plėtros programos (toliau – Programa) įgyvendinimą, kurios tikslas atsiskaityti Europos Komisijai už Programos įgyvendinimą. Anketą pildo visi ūkio subjektai, kurie gavo paramą 2008 m. pagal Programos I krypties priemones: Profesinio mokymo ir informavimo veikla, Naudojimasis konsultavimo paslaugomis, Ankstyvas pasitraukimas iš prekinės žemės ūkio gamybos ir Pusiau natūrinių ūkių rėmimas.

Paramos gavėjų apklausa – vienas svarbiausių stebėsenos informacijos šaltinių. Anketoje klausiama apie pajamų padidėjimą ir sukurtų darbo vietų skaičių Jūsų valdoje ar įmonėje, gavus paramą. Įvertinkite savo valdos ar įmonės pajamas ir išlaidas bei dirbančiųjų skaičių ir atsakykite į toliau pateiktus klausimus. Užpildytą anketą įdėkite į pridedamą voką ir išsiųskite ŽŪM paštu **iki 2009 m. liepos.... d.**

Pagal dirbančių asmenų amžių:						
Iki 25m.						
25–40 m.						
Vyresni kaip 40 m.						
Pagal dirbančių asmenų lytį:						
Moterų						
Vyrų						
Pagal dirbančių asmenų veiklos pobūdį:						
Asmenys, užsiimantys žemės ūkio veikla						
Asmenys, užsiimantys tik ne žemės ūkio veikla						

Papildoma informacija

 (paramos gavėjo (jeigu paramos gavėjas – fizinis asmuo)
 arba juridinio asmens vadovo
 arba jo įgalioto asmens pareigų pavadinimas)

(parašas)

 (vardas ir pavardė)

 (projekto vadovo pareigų pavadinimas)

(parašas)

 (vardas ir pavardė)

2 PRIEDAS

Apklausos anketa Nr.2

Žemės ūkio ministerija renka informaciją apie Kaimo plėtros programos (toliau – Programa) įgyvendinimą, kurios tikslas atsiskaityti Europos Komisijai už Programos įgyvendinimą. Anketą pildo atsitiktiniu būdu atrinkti ūkio subjektai, kurie gavo paramą 2008 m. pagal Programos I krypties priemones: Profesinio mokymo ir informavimo veikla, Naudojimasis konsultavimo paslaugomis, Jaunųjų ūkininkų įsikūrimas, Ankstyvas pasitraukimas iš prekinės žemės ūkio gamybos, Pusiau natūrinių ūkių rėmimas, Žemės ūkio valdų modernizavimas, Miškų ekonominės vertės didinimas, Žemės ūkio ir miškininkystės plėtra ir pritaikymo infrastruktūra, Žemės ūkio produktų perdirbimo ir pridėtinės vertės didinimas.

Paramos gavėjų apklausa – vienas svarbiausių stabėsenos informacijos šaltinių. Anketoje klausiama apie Jūsų valdoje ar įmonėje sukurtus naujus produktus ir technologijas. Įvertinkite ar Jūsų valdoje ar įmonėje, gavus paramą, buvo sukurtas naujas produktas ir (ar) technologija ir atsakykite į toliau pateiktus klausimus. Užpildytą anketą įdėkite į pridedamą voką ir išsiųskite ŽŪM paštu **iki 2010 m. vasario d.**

I. INFORMACIJA APIE PROJEKTĄ

Paramos gavėjas		
Projekto pavadinimas		
Paramos sutarties numeris		
KPP priemonė		
KPP priemonės veiklos sritis (jei taikoma)		
Paramos gavėjo teisinė forma		
Paramos gavėjo adresas		
Projekto vadovas (jeigu tai ne paramos gavėjas)	Vardas, pavardė	
	Pareigos	
	Telefonas, faksas	
	El. paštas	

II. NAUJAS PRODUKTAS

II.1. Ar dėl to, kad 2008 m. gavote paramą, Jūsų valdoje ar įmonėje tais metais buvo sukurtas naujas produktas? Produktą galima apibrėžti kaip materialių ir nematerialių savybių rinkinį, apimantį įpakavimą, spalvą, kainą, kokybę, firmos ženklą, taip pat suteikiamas paslaugas bei pardavėjo reputaciją.

1. Taip 2. Ne

Jei taip, koks to produkto pavadinimas?

.....

II.2. Ar dėl to, kad 2008 m. gavote paramą, Jūsų valdoje ar įmonėje bus sukurtas naujas produktas 2009 m. ar 2010 m. ?

1. Taip 2. Ne

III. NAUJA TECHNOLOGIJA

III.1. Ar dėl to, kad 2008 m. gavote paramą, Jūsų valdoje ar įmonėje tais metais buvo sukurta nauja technologija? Nauja technologija apibrėžiama kaip naujas gamybos būdas ir/arba metodas.

1. Taip 2. Ne

Jei taip, koks tos technologijos pavadinimas?

.....

III.2. Ar dėl to, kad 2008 m. gavote paramą, Jūsų valdoje ar įmonėje bus sukurta nauja technologija 2009 m. ar 2010 m. ?

1. Taip 2. Ne

Papildoma informacija

--	--	--

(paramos gavėjo (jeigu paramos gavėjas – fizinis asmuo)
arba juridinio asmens vadovo
arba jo įgalioto asmens pareigų pavadinimas)

(parašas)

(vardas ir pavardė)

(projekto vadovo pareigų pavadinimas)

(parašas)

(vardas ir pavardė)

3 PRIEDAS

Apklauso anketa Nr.3

Žemės ūkio ministerija renka informaciją apie Kaimo plėtros programos (toliau – Programa) įgyvendinimą, kurios tikslas atsiskaityti Europos Komisijai už Programos įgyvendinimą. Anketa pildo visi subjektai, kurie gavo paramą 2009 m. pagal Programos III krypties priemonę „**Kaimų atnaujinimas ir plėtra**“.

Paramos gavėjų apklausa – vienas svarbiausių stebėsenos informacijos šaltinių. Anketoje klausiama apie tai, kiek kaimo gyventojų, Jūsų organizacijai gavus paramą, naudojami geresnėmis paslaugomis kaime. Užpildytą anketa įdėkite į pridedamą voką ir išsiųskite ŽŪM paštu **iki 2010 m. vasario d.**

Viešosios politikos ir
vadybos institutas
Gedimino pr. 50,
LT-01110 Vilnius
Tel. +370 5 2620338
Faks. +370 5 2625410
info@vpvi.lt
www.vpvi.lt

